

Upraviteljem, katerih se tiče!

»Za vse so potrebna leta«, ta stari izrek slišimo citirati pri raznih poslih, ročnih in intelektualnih.

V naslednjih kratkih vrsticah pustimo govoriti zakon o narodnih šolah in morda se po vsem tem spet izluči sam od sebe — naš prvotni citat!

Clen 113., 2. odstavek: Upravitelja postavlja minister prosvete iz vrst učiteljev v kraju, a na prvem mestu izmed tistih, ki so se izkazali s svojim delom v šoli in izven šole.

Clen 113., 3. odstavek: Do popolnjenja upraviteljskega mesta banska uprava začasno postavlja za upravitelja šole prvenstveno najstarejšega učitelja dotične šole, o čemer takoj obvešča ministrstvo prosvete.

Potrebno kvalifikacijo za šolskega upravitelja ugotavlja oba odstavka, in sicer: drugi odstavek delovno, tretji pa starostno. Vsekakor je delovna kvalifikacija na prvem, starostni moment na drugem mestu. Logično pa

je v obeh primerih postavitev šolskih upraviteljev odločujoče upoštevanje obeh kvalifikacij, kajti tudi začasnega upravitelja takoj postavi na odgovornostno in zmožnostno tehtnico že prva točka pod čl. 114. naštetih dolžnosti, glaseča se:

(Sol. upravitelj) — upravlja šolo in vodi neposredni nadzor nad poukom, vzgojo in redom.

Še gre upravljati šolo, biti ji nekako administrator! Toda voditi delovni nadzor je pač nekaj drugega kot n. pr. biti paznik pri kaznjencih na polju, v delavnici itd.

Naj za danes zadostujejo te vrste! Ne tangirajo tistih tovarišev, ki se za take postavitve niso potegovali sami, marveč brez tega imajo vršiti višja oblastvena naročila. Vsem drugim pa velja izpraševanje vesti, oh — ta širokopropna beseda »vest« — izprašiti prah in smet — kajti, da izpopolnimo:

Za vse so potrebne zmožnosti, izkustva in s tem — leta!

Blaž Jurko — 80 letnik

Kadar zborujejo v Celju aktivni ali upokojeni učitelji, prihaja iz Vojnika med nje tudi tov. Blaž Jurko, markantna, popularna osebnost. Kljub svojim 80 letom je krepak kot gora, veder in junaški. V vsaki družbi zagospoduje njegova mogočna, šegavo duhovita beseda, kadar sega med svoje bogate spomine, kadar sodi o sedanjosti in bodočnosti.

Jubilant se je rodil 19. januarja 1859. pri Sv. Bricu pri Šoštanju. Maturiral je v Mariboru 1879. in takoj nastopil službo kot prvi učitelj v Razboru pod goro Lisco v laškem okraju. Tu je ostal do svoje upokojitve 1924., torej polnih 45 let. Njegova deviza je bila: »En Bog, en papež, en vladar, en učitelj na Razboru.« V šoli je izobraževal kmečko mladino ob samostojnih metodah, uveljavjal se je kot vrl sodelavec s kmečkim ljudstvom. Njegov vzorni šolski vrt je zalagal daljno okolico s sadnim drevjem in trto. Bil je funkcionar stanovske organizacije in okrajni poročevalec o šolskih vrstovih. Občine Loka, Jurklošter in Zabukovje, katerih lova je bil 37 let zakupnik, so ga izvolile za častnega občana. Prav tako Posavsko planinsko društvo, saj je 1902. zgradil planinsko kočjo na Lisci. Danes živi devet njegovih otrok, ki so vsi na uglednih življenjskih položajih.

Daleč je zaslovelo Jurkovo ime. Kot človek samoniklih vrlin in velike telesne sile, kot značajan in borben Slovenec, kot velik ljubitelj prirode, lovec, pevec in muzik, kot pri-

jatelj ljudstva, delež z njim dobro in zlo, je postal popularen kakor malokdo. Mnogo krepkih anekdot kroži o njem, resničnih ali pa tudi ne. Vendar je marsikatero iz svojega življenja zapisal sam v debelih zvezkih, in to v vezani besedi, ki mu je bila vselej pri srcu. Leta 1933. je v knjigi »Moje dogodivščine« objavil zdravo, veselo čtivo, ki se v njem avtor prikazuje tak, kakršen je bil in je. Tu pravi sam:

»Resnica pa je, da sem si marsikdaj dovolil to ali ono tvegano dogodivščino. Toda oblastniki, ki sem jim bil podrejen, so mi večkrat prijazno priznali, da se take stvari dovoljujejo le meni kot naravnemu originalu, saj je moderni čas na samoniklosti čimdalje revnejši. In tudi na pomanjkanju humorja, ki je sol življenja, boleha danes svet.«

Knjigo optimistično zaključuje s stavkom: »Življenje je še vedno lepo, samo živeti se mora znati!«

Tovarišu Blažu žele njegovi tovariši in prijatelji, tisoči njegovih učencev in učenk, da bi ob neomajnih telesnih in duševnih silah dočakal še mnogo sončnih let. Da bi z ljubelega grička nad Vojnikom, kjer se je pred mesecem dni zvezal s svojo dobro ženko, še dolgo užival jasne razglede širom pokrajine, ki je bila vselej tako pristrčno ozko povezana z njim, kakor on z njo. In da bi mu leta še dolgo ne branila obiskovati gore Lisce nad ljubim Razborom!

Ivan Stenovec

šolski upravitelj v Domžalah

V soboto, 7. t. m., smo bili kot običajno zbrani na naši sekciji v Ljubljani, Tovariš Drago je stopil v sobo čudno resen, v rokah je držal list. Čisto navaden pojav takšen list v rokah tajnika naše sekcije. Koliko teh listov poroma vsak dan preko njegove mize, listi, ki prinašajo kot bela reka iz vseh delov naše slovenske domovine želje, navsete, mišljenja, vprašanja in sporočila naših tovarišev.

Ta list pa se mi je zdel, kot da je kanila velika solza tja v tisto neizprosno vsakdanjost, solza, ki hoče za trenutke ustaviti reko dogodkov... Ivan je umrl... je poročal tovariš...

Greenko me je stisnilo pri srcu ob mislih, da je odšel od nas on, ki je bil tako skromen, tako blag in tako velik idealist.

Bilo je menda pred petnajstimi leti, tam v Domžalah sva se prvič videla na učiteljskem zborovanju. Skromen kot je bil, ni ni-

koli silil v ospredje. Vendar pa je ravno njegova skromnost privlačevala. Takoj si ga imel lahko rad, posebno še, če si ga videl pri njegovem delu v šoli ali izven nje. Kako vztrajen je bil, pa naj bo to v razredu ali pa pri izvenšolskem delu. Vedno dober učitelj - idealist onim, ki so mu bili poverjeni v skrb in vzgojo.

Tiho je znal Stenovec delati, še bolj tiho pa skrbeti za svojo ljubljeno družinico. Bil je pravi dobri tatek svojim otročičkom, za katere je vedno in vedno skrbel, vsaka njegova misel je bila zanje in v vse skrbi, ki so šle večkrat preko njegove utrujene glave, so bile tudi samo zanje... Tako je skrbel za svoje otročiče on, učitelj - idealist, pritrgoval sebi od skromne plače, da je lahko dajal njim...

Imel pa je Ivan tudi brata, ki ga je iskreno, globoko ljubil. Bil je njegov brat častnik jugoslovanske armade, letalec. Oficir, ki je veliko obetal. Bil mu je brat v oporo v težkih dneh, saj ta brat je bil njegov ponos, občudoval ga je in prav po bratovsko ljubil. Junak,

leta 1871. in je torej od obljube do izpolnitve minil res »najkrajši čas« — 22 let.

Stalnost.

Ta beseda se sliši sedaj povsod, kjer se sestanejo učitelji.

Pri Sv. Križu pa je že od nekaj druga pesem!

Od leta 1828., torej tekom 110 let so bili na šoli samo štirje upravitelji, če izvzamemo kratke provizorije ob spremembah. Ker pa so trije od teh na šoli službovali kot učitelji, je njihova službena doba na isti šoli še daljša, in sicer: Mihael Hoisel 41 let, Simon Skrabl 43 let, Kit Ivan 44 let in ker jih imam jaz že tudi 29. znaša skupna službena doba nas štirih na isti šoli 157 let.

Ako bi bilo povsod tako, bi beseda stalnost kmalu izginila iz učiteljevega besednjaka.

Zenitve.

Z ženitvami učiteljev je bila v tistih časih čudna reč. Učiteljeva žena je bila v vaškem občestvu le nekaj pomembnega in je torej učiteljeva izbira neveste zanimala vso sosesko. Pa tudi stari učitelj je imel morda hčerko, ki je ni hotel dati za gospodinjvo v kmetško bajto, pa tudi ne za ženo vaškemu roko-delcu. Pomočnika si je izbiral sam, in to je bilo usodno.

Leta 1823. je umrl stari učitelj Jakob Skribe. Moral je pustiti šolo, zapustil pa je tudi hčerko Krescencijo. Oboje je prevzel Jurij Benko. Šolo kot učitelj, Krescencijo kot zakonski mož. Jurij Benko je po petih letih zatislil oči in zapustil šolo in ženko Mihaelu Hoislu. Po 44-letnem zakonu je Krescencija postala zopet vdova, hčere ni bilo in naslednik je ostal samec.

ki se ni bal zračnih višin, ki je bil v letalu kot doma, se je smrtno ponesrečil... Takrat se je Ivanu pridružil k njegovemu itak težkemu življenju najtežji udarec... Bratove smrti nikoli ni mogel preboleti, čeprav je od te dobe minilo desetletje...

Kolikokrat mi je tam v svojem domu razkazoval dele razbitnega letala, ki jih je ohranil za spomin na ljubljene brata. S koliko ljubeznijo jih je božal in ogledoval, saj je v tem ožganem lesu čutil del tiste velike ljubezni, ki ga je vezala na brata. In ob takšnih prilikah se je zamislil tja daleč in zdelo se mi je, kot da hoče leteti tja daleč, tja, kjer človek ne čuti več peze tega sveta. Mehka je bila njegova duša... Bil je poštenjak, čist in kristalen njegov značaj... Grobosti tega sveta ni mogel doumeti, v njem je bila velika duša, ki ni mogla živeti utesnena, ki ni mogla biti tlačena... In zato se je rešil vseh težkih spon tega sveta in je odšel tja, kjer bo lahko živel veliki večni ljubezni, pravičnosti in dobroti... J-lo.

† Julij Kogoj

V Gorici je 29. decembra umrl Peter Julij Kogoj; zadnji dan v letu so ga položili na tolminskem pokopališču k večnemu počitku. Poslovil se je tiho, kakor je bilo tiho in trpko njegovo življenje.

Rojen je bil 29. junija 1872. v Tolminu, kjer je njegov oče učiteljeval polnih 36 let. Juliju je bilo komaj 17 let, ko mu je umrl oče.

Učiteljski pokret

Glasovi o delu „Učiteljskega pokreta“

»Hrvatski Učiteljski dom« v 3. št. z dne 10. oktobra 1938. poroča o »Počitniškem inštrukcijskem tečaju UP« v Ljubljani. Med drugim pravi poročevalec »zf« (Zvonimir Frank): »Onima koji žele da svoje energije troše u korist škole, djeteta i naroda, kao putokaz može da posluži rad i nastojanje slovenskog učiteljskog pokreta. Hrvatski učiteljski pokret, ispunjen istim težnjama, prati taj rad sa simpatijama i pozornošću, te nastoji da primjeri zaista valjanog rada izvrše što veći utjecaj na njegovo članstvo.« Potem kratko analizira posamezne referate in končuje: »Hoćemo proširiti naše znanje, da ga stavimo na raspoložnost narodu. Po tome će nas narod upoznati, razumjeti i pomoći.«

Jubilejna številka »Popotnika« prinaša v dr. Ozvaldovem članku »Dvajset let slovenske pedagogike v Jugoslaviji« naslednjo beležko: Najmlajša pedagoška organizacija v Sloveniji je »Učiteljski pokret«, ki si je za nalogo postavil proučevanje socialnih okoliščin, v katerih se vrši učiteljsko delo na kmetih.« Celoten članek je ponatisnjen v »Učitelju« — Beograd — št. 2.

V naslednji (3.) številki pa prinaša »Učitelj« — Beograd — v razpravi »Sociologija vaspitanja kod Jugoslovena« izpod peresa Ferd. J. Maslića, Zemun, naslednji prikaz dela o UP: »Medu ostalim pokušajima kolektivnog ispitivačkog rada u ovoj oblasti valja istaći rad mladih slovenačkih i hrvatskih učitelja. Mladi slovenački učitelji prvi su se udružili krajem 1936 godine i stvorili prvo Mariborsku radnu zajednicu kao svoj centar, da bi docnije (u novembru 1937) preneli centar rada u Ljubljano, gde je pri Sekciji JUJ za Dravsku banovinu osnovan zasebni študijski odsjek Učiteljski pokret. Time je 'Učiteljski pokret' obezbedio potrebna materijalna sredstva za rad i dobio mnogo više saradnika za anketno ispitivanje, jer je anketa postala sastavni deo zvaničnog radnog programa cele Sekcije. Slovenački 'Učiteljski pokret' izradio je maksimalni program za sistematsko sociološko ispitivanje slovenačkog sela, a mnoge radne zajednice, obrazovane u

a mater je izgubil že tri leta prej. Tako je ostal sirota. Vse, kar mu je bilo najdražje, je bilo v grobeh. Posvetil se je učiteljskemu poklicu in poskusil trpki kruh tega stanu najprej v Tribuši, nato v Cerknem, na Bukovem, zopet v Cerknem, Starem selu, Smaštem, Podbrdu, v Poljubinu in končno v Južni Italiji. Po upokojitvi se je naselil v Gorici.

Na tihem pa si je želel nazaj v kraje svoje mladosti. Ta želja se mu je izpolnila, žal, šele po smrti. Na levem bregu Soče pri Sv. Urhu je njegovo večno počivališče. Na drugi strani pri Sv. Danielu počiva njegov oče.

Ko sem pokojnega Julija Kogoja prvič srečal, me je presenetil smljiv smehljaj okrog njegovih ust. Šele danes ga razumem. Kadar izgubi človek že v prvi mladosti vse svoje najdražje, ostane lahko na njegovem licu res samo še bridke nasmehe in posmehe življenju in njegovim tegobam.

V znani Lebanovi družini v Zabčah si je izbral svojo življenjsko družico in zaživel družinsko življenje, v katerega sta mu z otrokoma Milico in Vladom zasijala dva svetla žarka. Ves se je žrtvoval družini in ljudem po vseh krajih, koder je hodil. Povsod so ga na mah vzljubili. Kristalno čist značaj je bil. Vzgojil je vrsto pokolenj. Bil je tudi prvi učitelj pisatelja Franceta Bevka. Mladost, življenje in žrtve pok. Kogoja so skrite in zakopane v tolminskih Gorah, niso pa pozabljene. Njegovo delo in z njim spomin nanj ostane! Naj mu bo miren počitek! Njegovi rodbini naše sožalje!

— r.

pojedinih sreskim učiteljskim društvima, izradile su onda in okviru opšteg maksimalnog programa svoje zasebne radne programe, prilagodene lokalnim potrebama i mesnim radnim mogućnostima (kao na pr. trogodišnji plan rada radne zajednice u Ptuj). Odmah se otpočelo s radom i do danas se živo radi. Dosad se taj rad kreće, uglavnom, u pravcu ispitivanja ekonomske strukture slovenačkog sela. Nešto od toga je objavljeno u 'Popotniku' i 'Učiteljskom tovarišu' koji je inače glasilo pokreta (pokret tako ima zasebnu rubriku). Dalje su slovenački 'pokretaši' upravnili svoju pažnju na neke aktualne probleme današnjice, kao na pr. na problem gospodarskog propadanja i istovremenog odnrodavanja Slovenaca uz austrisku (danas nemačku) granicu. Rezultate tog ispitivanja, koji su od prvoklasnog političkog i nacionalnog značaja, izneli su u prvom broju obnovljene 'Prosvete' (povremeni prilog 'Učiteljskog tovariša' u redakciji Martina Menceja, koji je inače izložio program i ideologiju slovenačkog Učiteljskog pokreta u knjizi 'Slovenska šola in učitelj' (izdanje Zdruge 'Pedagoški tisk', Ljubljana). Sprema se drugi broj 'Prosvete' koji će biti posvećen problemu stanovanja dece.

Pripomba: Člankarju je znana le prva številka »Prosvete«, medtem so izšle že nadaljnje tri. Tovariše pokretaše opozarjamo na zbornik »Pedagoška Jugoslavija«, ki izhaja v »Učitelju«, pedagoško-socialnem časopisu JUJ. (Letna naročnina za člane JUJ din 50.—, naroča se pri JUJ, centrala Beograd, Kralja Milutina 66.) Potrebno je, da poznamo, kaj se je v dvajsetih letih storilo na pedagoškem polju v naši domovini. Dolej sta izšla že dva zvezka »Pedagoške Jugoslavije«, kjer razni avtorji obravnavajo naslednja vprašanja: pedagoška misel v Jugoslaviji, razvoj psihologije v Jugoslaviji, razvoj filozofije v Jugoslaviji in razvoj sociologije v Jugoslaviji. V isti založbi je še na razpolago zbornik »Pedagoška Češkoslovaška« za din 12.—.

Mile.

Instance.

Naša organizacija je na odločilnih mestih intervenirala, da se loči šolska uprava od politične. Argumentov ne bom navajal, saj so znani.

Kdo pa je komandiral naše prednike? Bili so to: domači župnik, politični šolski ogle, šolski odbor, graščinska gosposka, dekan, škofijski višji nadzornik, škofijski ordinarij, deželna vlada, namestništvo in dvorna študijska komisija. Vsak od teh faktorjev je bil upravičen, da se vmešava v šolsko delo, daje navodila, deli priznanja, pa seveda tudi dolge nosove.

V seznam pa ni vnešen najvažnejši učiteljev gospodar, od čigar naklonjenosti je bilo odvisno razpoloženje učiteljevega želodca, to so bili starši šolskih otrok. Res so bile dajate točno določene, toda, če ni bil učitelj pri vaščanih priljubljen, je bila zbirca po kvaliteti manjvredna, mošt kisel, morda krščen, v pšenici grahor, v predivu pezdur, izostali so priložnostni darovi: krače, klobase, mast, jajca, niso ga vabili na sedmine in kolone, krste in gostije. Od tod še dolga leta kmetska zaveza, da je učitelj od njih odvisen, njihov skupni služabnik, boljši kmet. Od tod tudi učiteljeva nesigurnost v nastopu in slabotno popuščanje, kadar je bilo treba braniti šolske koristi.

Celibat.

Marsikaj je torej že bilo, se ponavlja in se še bo ponovilo. Le enega, čislane tovarišice, mislite, ni bilo in je izjema sedanje dobe: celibat.

Res, takrat ni bilo učiteljic. Toda tudi takrat sta bila za ženitve potrebna dva in ker niso mogli doseči neveste, so pač segli po ženinu. Zgodovina pravi tako: Neki gospod

Ritsch, okrožni predsednik v Mariboru je izdal 13. julija 1858. pod št. 7905 naredbo:

Zenitve šol. pomočnikov in provizorjev: Sporazumno s kn. šk. ordinariatom je našlo namestništvo za potrebno, da se to zlo zajezi tudi na Štajerskem, in odreja v to svrhu sledeče:

1. V slučaju ženitve lahko ostanejo podučitelji v službi le, če so za ženitve zaprosili in dobili odobritev od škofijskega višjega šolskega nadzorstva.

2. To odobrenje se bo izdalo le onim, ki so se z ozirom na sigurnost kot učitelji uveljavili in če imajo za vzdrževanje rodbine zadostno lastno premoženje.

3. Učiteljske individije, ki so službovali v privatnih šolah in se poročili ter želijo stopiti kot učitelji ali začasnii provizorji v javno službo, se naj sprejema s potrebno previdnostjo.

4. Podučitelji, ki se oženijo brez dovoljenja šolske oblasti, se naj brez nadaljnega odpustijo iz službe.

Pa bi rekli, že! Učitelj je prosil za dovoljenje in ga je dobil. Ne tako! Navesti je moral, kdo je izvoljenca njegovega srea, in če ta mogočnikom ni bila po godu, pa dovoljenja ni dobil. Zbral si je torej nevesto na nesigurni podlagi negotovega dovoljenja. In, če je dovoljenje izostalo, kaj potem? Sam noče biti nihče kriv, pa je ženin mislil, da nevesta nima kvalifikacije za visoko funkcijo učiteljeve kuharice, nevesta pa, da mora njen neusojeni biti pač zelo slab učitelj, ker se mu je dovoljenje odreklo. Drug o drugem sta morala dobiti tako dobro mnenje, da je lepa cvetka mlade ljubezni žalostno usahnila.

Kolo časa se suče in nanj se obešajo kapljice. Upajmo, da nam takih v bodoče več ne prinese.